

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 Економіка
Спеціалізація (за наявності) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

(підпис) Лариса БОЛТЯНСЬКА
(ім'я та прізвище)

« 20 » лютого 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему «Забезпечення стійкості економічної безпеки
сільськогосподарських підприємств»

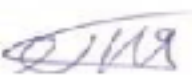
Здобувач вищої освіти:

(підпис)

Анастасія ТРУСОВА
(ім'я та прізвище здобувача)

Керівник:

(підпис)

д.е.н., професор Тетяна ЯВОРСЬКА
(учене звання, науковий ступінь, ім'я та прізвище)

Запоріжжя, 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 051 Економіка
Спеціалізація (за наявності) _____

ПОГОДЖЕНО
Гарант освітньо-професійної
програми

(підпис) Наталія ПОЧЕРНІНА
(ім'я та прізвище)

«24» жовтня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

(підпис) Лариса БОЛТЯНСЬКА
(ім'я та прізвище)

«25» жовтня 2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи для здобувачів
ступеня вищої освіти «Магістр»

здобувача вищої освіти Анастасії Трусової
(ім'я та прізвище)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств»

керівник роботи _____
д.е.н., професор Тетяна ЯВОРСЬКА
(ім'я та прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ректора університету від «21» жовтня 2024 року №486-С

2. Строк подання кваліфікаційної роботи 17 лютого 2025 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: науково-теоретична література; статистичні дані України; статистичні дані області; статистична звітність суб'єкта господарювання

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
Вступ.

Розділ 1. Теоретико-методичні основи забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Розділ 2. Діагностика стану забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Розділ 3. Пріоритетні напрями забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів.

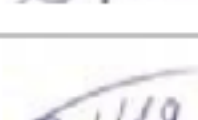
Висновки.

Список використаних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу: матеріали роботи містять 10 таблиць та 37 рисунків.

6. Дата видачі завдання «25» жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Відмітка про виконання
1	Затвердження плану роботи	28.10.2024 р.	
2	Розділ 1. Теоретико-методичні основи забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств	06.12.2024 р.	
3	Розділ 2. Діагностика стану забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств	29.12.2024 р.	
4	Розділ 3. Пріоритетні напрями забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів	31.01.2025 р.	
5	Висновки, список використаних джерел	13.02.2025 р.	
6	Перевірка на плагіат	14.02.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Анастасія ТРУСОВА
(ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Тетяна ЯВОРСЬКА
(ім'я та прізвище)

РЕФЕРАТ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ
«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКО-
ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»

Кваліфікаційна магістерська робота містить 100 сторінок основного змісту, 10 таблиць, 37 рисунків, список використаних джерел складає 102 найменування, 8 додатків.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин.

Метою дослідження є обґрунтування теоретично-методичних основ та практичних рекомендацій щодо забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин.

Завданнями кваліфікованої магістерської роботи є: дослідити сутність та ознаки економічної безпеки підприємств; обґрунтувати теоретичну модель забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин; розглянути методичні засади діагностики стану забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств; провести моніторинг ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин; оцінити стан забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин; визначити цільові критерії самофінансування та їх вплив на економічну безпеку сільськогосподарських підприємств; розробити рекомендації до впровадження стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів; удосконалити макроекономічний підхід до діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів.

Науковою новизною результатів дослідження є удосконалена теоретична модель забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств; розроблені рекомендації до впровадження стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів; удосконалений макроекономічний підхід до діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів, що дозволяє покращити доходність господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в удосконаленні інструментарію діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів із поглибленням оцінки індексу стійкості економічної безпеки; сформовано комплекс рекомендацій щодо мінімізації викликів й надзвичайних обставин в господарській діяльності сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: стійкість економічної безпеки, сільськогосподарські підприємства, діагностика, екзогенні та ендогенні фактори, європейське партнерство.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	11
1.1. Сутність та ознаки економічної безпеки підприємств	11
1.2. Характерні особливості забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в надзвичайних обставинах	18
1.3. Методичні засади діагностики стану забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин	25
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	37
2.1. Моніторинг ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин	37
2.2. Діагностика стану стійкості економічної безпеки сільськогосподарсь- ких підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин	42
2.3. Оцінка цільових критеріїв самофінансування та їх вплив на економіч- ну безпеку сільськогосподарських підприємств	50
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	62
3.1 Стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподар- ських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів	62
3.2 Удосконалення макроекономічного підходу до діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підп- риємств на засадах євроінтеграційних процесів	70
Висновки до розділу 3	83
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ	101

ВСТУП

В умовах невизначеності та воєнного стану, загрозової зовнішньої кон'юнктури, циклічних коливань економіки, виходу з кризи внаслідок військового конфлікту в Україні успіх та довгострокове функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку вирішується лише за умови забезпечення стійкості економічної безпеки, оскільки фактично війна створює форс-мажорні обставини, які передбачають не лише скорочення обсягу активів, а й можливість зупинка і навіть незворотна втрата ресурсів.

Проблематика економічної безпеки набуває особливої актуальності та потребує створення дієвих стратегічних напрямів забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Такі напрямки має базуватися не лише на нейтралізації негативного впливу екзогенних та ендегенних факторів на господарську діяльність підприємств, а й на застереження потенційних загроз та нівелювання небезпек, що потребують комплексу превентивних заходів в умовах воєнного конфлікту та спрямовуються на забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, їх виходу із кризового стану при динамічному впливі євроінтеграційних процесів.

Теоретичні засади забезпечення економічної безпеки діяльності підприємств знайшли відображення у працях багатьох зарубіжних і вітчизняних учених: Л. Артеменко, Д. Бебешко, Б. Валусь, Т. Іванюта, А. Заїчковський, О. Ілляшенко, Козловський, Є. Жураківський, Л. Корчевська, та ін. Особливості впливу євроінтеграційних процесів на забезпечення економічної діяльності розглядаються у працях О. Базік, Н. Купріна, Л. Христенко, О. Чорна, Ю. Супрун, В. Бондаренко-Берегович, А. Гуторов, О. Гуторова, Ю. Лупенко, С. Шерстюк, Ю. Пономаренко, О. Єрмоленко та ін. Вивчення наукових надбань цих авторів дає можливість стверджувати, що ними створено теоретичну базу й запропоновано практичний інструментарій економічної безпеки підприємств. Водночас поглиблення євроінтеграційних процесів, до яких залучена Україна, формує нові вимоги щодо базових елементів забезпечення економічної безпеки саме сільськогосподарських підприємств, зокрема, оптимізації внутрішніх та зовнішніх

виробничо-ресурсних потоків в фінансово-інвестиційній площині. Необхідність формування теоретичних засад та практичного інструментарію щодо забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та невизначеності зумовила вибір теми, мету, завдання, логіку, напрям дослідження й структуру магістерської роботи.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретично-методичних основ та практичних рекомендацій щодо забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішено такі завдання:

- дослідити сутність та ознаки економічної безпеки підприємств;
- обґрунтувати теоретичну модель забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин;
- розглянути методичні засади діагностики стану забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств;
- провести моніторинг ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставинах;
- оцінити стан забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставинах;
- визначити цільові критерії самофінансування та їх вплив на економічну безпеку сільськогосподарських підприємств;
- розробити рекомендації до впровадження стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів;
- удосконалити макроекономічний підхід до діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин.

Методи дослідження. Методичною основою дослідження є сукупність способів наукового пізнання, методів, прийомів і принципів проведення наукового дослідження. Теоретичною основою дослідження слугували фундаментальні положення теорій і концепцій економічної безпекології, загальної теорії систем, фундаментальні напрацювання провідних вітчизняних і зарубіжних учених у галузі забезпечення економічної безпеки підприємств.

У процесі дослідження використано методи: *структурно-логічний аналіз* (у побудові логіки та структури дослідження); *історичний аналіз* (у дослідженні еволюції теоретичних поглядів на сутність категорії «економічна безпека підприємств»); *порівняння* (у зіставленні теоретичних підходів щодо оцінки рівня стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємства); *науковий аналіз і синтез* (в уточненні понять: «економічна безпека», «господарська діяльність», «загроза», «ризик»); *систематизації та групування* (у обґрунтуванні критеріїв та показників стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств); *семантичний аналіз* (в уточненні сутності забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств); *експертних оцінок* (у визначенні ступеня впливу екзогенних та ендогенних факторів на функціональні складові забезпечення стійкості економічної безпеки); *абстрактно-логічний аналіз* (у діагностиці загроз стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин і у визначенні складових забезпечення стійкості економічної безпеки суб'єктів господарювання); *графічний* (для візуалізації емпіричних даних магістерської роботи).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні документи України, офіційні матеріали та публікації міжнародних організацій, офіційні видання Державної служби статистики України, тематичні збірники й довідники, статистичні бази даних міжнародних організацій, періодичні видання, зві-

ність і дані обліку сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області, ресурси й видання мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Новизна науковий результат дослідження полягає в наступному:

- удосконалено теоретичну модель забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, яка уособлює в собі єдину систему ведення ділового агробізнесу та упорядкована сукупністю концепцій, підходів, теорій, принципів, математичним інструментарієм для попередження викликів та непередбачених обставин в господарській діяльності суб'єктів у часі та просторі;

- розроблено рекомендації до впровадження стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів, яка адаптована до повоєнних змін економічного розвитку суб'єктів господарювання та представляє собою українсько-європейське співробітництво та партнерство інститутів сільського господарства, із набором заходів щодо захисту інтересів суб'єктів господарювання, враховуючи поточні і довгострокові цілі щодо врегулювання внутрішньої державної підтримки господарської діяльності малих і середніх підприємств;

- удосконалено макроекономічний підхід до діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів, що дозволяє покращити доходність господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Практичне значення отриманих результатів. До результатів, що мають найбільше практичне значення, належать:

- удосконалений інструментарій діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів із поглибленням оцінки індексу стійкості економічної безпеки, шляхом прийняття якісних рішень щодо цифровізації збутової системи, впровадження інноваційних технологій у виробничо-ресурсному та фінансовому циклах, обираючи оптимальні стратегії розвитку у співпраці з європейськими партнерами;

– сформований комплекс рекомендацій щодо мінімізації викликів й надзвичайних обставин в господарській діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом розвитку цифрових інноваційних технологій на засадах євроінтеграційних процесів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки магістерської роботи одержали схвалення на Всеукраїнській науково-практичній конференції «XI Всеукраїнська науково-технічна конференція здобувачів вищої освіти ТДАТУ» (м. Запоріжжя, 01-12 квітня 2024 р.) та у фаховому видання збірнику наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки) в 2023. №2(48).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано в 2 наукових працях, серед яких: 1 статей – у науковому фаховому виданні, 1 публікація – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 1,13 д.а., з яких автору належить 0,32 д.а.

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 100 сторінках друкованого тексту. Матеріали роботи містять 10 таблиць та 37 рисунків. Список використаних джерел із 102 найменувань уміщено на 9 сторінках, 8 додатки – на 15 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність та ознаки економічної безпеки підприємства

Актуальність питання економічної безпеки нині набуло майже першочергового значення. Тривала криза, що пов'язана з військовим станом в Україні, із-за якої спостерігається відчутне зниження економічного потенціалу держави, негативно вплинуло на економічну безпеку підприємств, які не мають змоги самостійно впоратись з ситуацією, яка склалась. Вони потребують підтримки зі сторони держави та урегулювання складових процесів формування ринково-орієнтованої економіки, враховуючи умови забезпечення належного рівня стабільності у організаційно-економічній, інформаційній, виробничій, екологічній,

Згідно тлумачного словника поняття «безпека» відображає стан захищеності від несприятливих, небажаних і шкідливих для нормального функціонування тієї чи іншої системи, її прогресивного розвитку загроз та їх можливих наслідків [9, с. 83]. Термін «безпека» широко вживається практично в усіх життєво важливих сферах людської діяльності. Існує значна кількість класифікаційних ознак типології безпеки, які представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Основні класифікаційні ознаки безпеки

Джерело: власні дослідження

Аналізуючи природу і зміст Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 [59] бачимо, що забезпечення національної безпеки відбувається виходячи з розуміння проблеми, саме як потреби забезпечення (досягнення) безпеки (захищеності як стану безпеки) через боротьбу з загрозами та небезпеками – «прогнозуваннями», «виявленнями», «попередженнями», «убезпеченнями», тощо, саме «негативних наслідків». На цьому етапі, стало прийняття двох стратегій: *Стратегії інформаційної безпеки* – визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних. Метою Стратегії є посилення спроможності щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності та територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [46]; *Стратегії забезпечення державної безпеки* – визначає реальні й потенційні загрози державній безпеці України, напрями та завдання державної політики у сфері державної безпеки для планування і реалізації політики у сфері державної безпеки. Реалізація положень Стратегії здійснюватиметься на плановій основі на період до 2025 р. [47].

Узагальнення теоретичних характеристик щодо сутності економічної безпеки дає можливість здійснити систематизацію існуючих підходів та виокремити їх ключові характерні риси (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства»

Джерело: згруповано автором

Теоретична модель забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств (ЗСЕБСП) представлено на рис. 1.2, яка уособлює в собі єдину систему ведення ділового агробізнесу в умовах викликів та надзвичайні обставини, враховуючи період воєнного стану. Своєчасність попередження загроз може убезпечити сільськогосподарських підприємства від надзвичайні обставини та викликів екзогенного та ендогенного характеру, і, особливо, з конфліктною (воєнною) ознакою, а також в періоді євроінтеграційних процесів за умови своєчасного виявлення будь-яких небезпек, що потребують ідентифікації та нейтралізації в господарській діяльності.

Рис. 1.2. Теоретична модель забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарського підприємства (ЗСЕБСП)

Джерело: побудовано за даними [30; 31; 37; 38]

З позиції безпекового підходу обґрунтовано, що ЗСЕБСП, як процес, поєднує чотири основні принципи: по-перше, результат гармонізації середовища функціонування суб'єкта при зміні традиційних технологій виробництва на інноваційні для забезпечення стабільного розвитку, одержання вигоди в операційному періоді; по-друге, ритмічність ефективного використання ресурсів за ймовірної

нейтралізації екзогенних та ендегенних викликів та непередбачених обставин; по-третє, здатність своєчасно змінити граничні параметри стійкості економічної стану та інтегрувати їх у процес діагностики джерел виникнення небезпечних загроз; по-четверте, застосування стабілізаційних заходів нейтралізації екзогенних і ендегенних факторів на усіх етапах економічного розвитку.

Таким чином, ЗСЕБСП є науковим напрямом, який повинен мати спеціальний методичний опис та упорядкований сукупністю концепцій, підходів, теорій, принципів, математичних інструментів щодо здійснення превентивних дій попередження викликів та непередбачених обставин в господарській діяльності у часі та просторі.

1.2. Характерні особливості забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в надзвичайних обставинах

Необхідно зазначити, що функціональні складові ЗСЕБСП на різних рівнях розвитку економіки є видозмінюються. Зокрема, на державному рівні виділяють силову, податкову, інформаційну [2, с. 111; 11, с. 204; 12, с. 76].

Спираючись на результати дослідження науковців визначено складову ЗСЕБСП (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Структура складових ЗСЕБСП

Джерело: побудовано за даними [2; 11; 12; 18]

Розглядаючи науковий підхід до ЗСЕБСП варто розглядати його у контексті захисту і одночасно контролю за станом стійкості економічного розвитку суб'єктів господарювання, які вибрали вектор євроінтеграційних відносин між інститутами розвитку сільського господарства як основи формування нової аграрної політики в напрямку об'єднання зусиль в євроінтеграційних процесах під впливом надзвичайних обставин. З огляду на це питання, ЗСЕБСП варто розглядати в контексті трикутника відносин «інституції розвитку сільського господарства – сільськогосподарські підприємстві – інститути європейського партнерства». Європейське партнерство сприяє формуванню інвестиційної складової забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств [16; 40].

Тому вплив надзвичайних обставин в євроінтеграційних процесах ЗСЕБСП доцільно розглядати у продуктивному аспекті (рис. 1.4).

**Рис. 1.4. Основні напрями продуктивного впливу
євроінтеграційних процесів на ЗСЕБСП**

Джерело: побудовано за даними [16; 39; 63]

Україна набуде статусу кандидата у члени ЄС та відкриє значні перспективи для українських сільськогосподарських підприємств – залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій за програмами розвитку ЄС (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Перспективні заходи ЗСЕБСП при набутті Україною статусу кандидата у члени ЄС

Джерело: сформовано за даними [10; 16; 36]

Використання наукового підходу до ЗСЕБСП визначає багатокритеріальний його контекст із виявленням дієвих гіпотез в певній площині системному аналізі основних складових, які деталізовано за рівнем координації безпеки, а також за рівнями впливу інституцій розвитку сільського господарства на стійкість економічного розвитку суб'єктів господарювання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Рівні впливу інститутів сільського господарства на забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Джерело: сформовано за даними [69; 98]

Напрями реструктуризації мають стосуватись усієї сукупності інститутів, які прямо чи опосередковано пов'язані з формуванням сприятливого середовища для забезпечення євроінтеграційного процесу в інтересах сільськогосподарських підприємств (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Забезпечення інтересів сільськогосподарських підприємств за умови реструктуризації інститутів розвитку сільського господарства та під впливом євроінтеграційних процесів в надзвичайних обставинах
Джерело: побудовано за даними [16; 10; 36; 69; 98]

Таким чином, побудова моделі гармонізації економічних інтересів сільськогосподарських підприємств із інститутами розвитку сільського господарства та європейського партнерства з означеними функціональними ознаками їх структури та за певної сукупності договірних відносин, можуть стати основою для оцінки забезпечення стійкості економічної безпеки на мікрорівні. При цьому, цільові регламенти ЄС, що будуть закладені в державних нормативних документах мають реалізовувати виробничу складову в фінансовій площині мікрорівня. Структуризація відносин всіх рівнів під впливом євроінтеграційних процесів, із ознакою економічної безпеки, має забезпечувати ресурсну реаллокацію, що регулюється через використання цільових програм державної підтримки економічного розвитку суб'єктів господарювання та стимулювання диверсифікації виробництва сільськогосподарських підприємств при взаємодії із європейськими партнерами.

1.3. Методичний підхід до діагностики стану забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин

Складові економічної безпеки формують загальні атрибути ефективного виробництва й розширення власних джерел, що забезпечують активізацію еко-

номічного потенціалу на засадах використання новітніх ІТ-технологій із часо-вою та просторовою динамічністю.

Встановлюючи критерії ідентифікації факторів-загроз, викликів та надзвичайних обставин для діагностики стану стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств доцільно їх класифікувати, виділивши об'єкт небезпеки або об'єкт захисту та розробити систему їх вимірювання (рис. 1.8)

Представлено методичний підхід, що узгоджує та врівноважує індикатори складових ЗСЕБСП, дозволяє визначити стан дії контуру обмежень в екзогенному та ендегенному середовища розвитку суб'єктів, з метою досягнення бажаного результату (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Етапи реалізації методичного підходу до діагностики стану ЗСЕБСП при ідентифікації викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії

Джерело: побудовано за даними [19; 20; 25]

Таблиця 1.3

Шкала відносної важливості індикаторів забезпечення інтегрованого рівня стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин євроінтеграційних процесів за термінами та масштабом дії

Джерело: побудовано за даними [19; 25]

Для побудови матриці попарних порівнянь A необхідною умовою є визначення суджень за індикаторами.

Таблиця 1.4

Еталонний рівень узгодження індикаторів інтегрованого індексу стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств за складовими його забезпечення в умовах викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії

Джерело: складено за даними [19; 25]

Визначається узгодженість пріоритетних індикаторів інтегрованого рівня стійкості економічної безпеки за складовими його забезпечення в умовах викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії.

На засадах цільових установок будується матриці «індикатори – критерії досяжності» (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Матриця «індикатори – критерії досяжності»

Джерело: складено авторами за даними [2; 13; 20; 32]

Шкала оцінювання оптимального індексу стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії наведена на рис. 1.8

Рис. 1.8. Інтерпретація критеріїв індексу стійкості ЕБСП в умовах викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії

Джерело: власна розробка

Розроблена градаційна шкала в повній мірі враховує особливості інтегрованої оцінки ЗСЕБСП в умовах викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії. Вважаємо за доцільне, представити на рис. 1.9 сукупність складових та їх індикаторів інтегрального індексу стійкості ЕБСП в умовах викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії.

Рис. 1.10. Система складових та їх індикаторів інтегрального індексу стійкості ЕБСП

Джерело: розроблено за даними [26; 29; 34]

Часові тренди дозволяють здійснювати коротко- та довгострокову оцінку діяльності сільськогосподарських підприємств та визначати події, які негативно (позитивно) вплинули на стійкість економічної безпеки, оскільки в системі розподілу вартості джерел фінансування, за умови наявності викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії, принципове значення має взаємозв'язок між рівнем загрози та прибутковістю.

Таким чином, в господарській діяльності сільськогосподарських підприємств проявляється загроза прибутковості. Надалі вона переходить у загрозу за-

безпечення активами, адже сезонність виробництва вимагає від суб'єктів господарювання здійснення витрат наступного періоду, коли значних за обсягом акумульованих ресурсів у попередньому періоді не вистачає на покриття витрат майбутнього періоду. Поступово стійкість економічної безпеки знижується і проявляється загроза платоспроможності. Тому, при визначенні оптимальних обсягів ресурсів для одержання доходу, як основного критерію стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, необхідно збільшувати маневреність власних джерел фінансування та знижувати дестабілізаційні прояви викликів та надзвичайних обставин за термінами та масштабом дії.

Висновки до розділу 1

1. Визначено, що під ЕБСП необхідно розуміти цілісну сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних складових, реалізація яких дозволяє забезпечити суб'єкта господарювання економічною свободою та стійкістю за певних принципів, математичних інструментів та відповідних заходів.

2. Сформовано теоретичну модель ЗСЕБСП, яка уособлює в собі єдину систему ведення ділового агробізнесу усіх етапах економічного розвитку.

3. Доведено, що процес ЗСЕБСП будується на концепції безпеки, з позиції усунення конкурентів на ринку та збільшення власної життєздатності в економічному просторі.

4. Визначено, що базисом для ЗСЕБСП є структура її складових.

5. Обґрунтовано, що ЗСЕБСП, варто розглядати у контексті захисту беззбиткового розвитку суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Моніторинг ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин

У теперішніх умовах повномасштабної війни сільськогосподарські підприємства України позбавлені можливості динамічно розвиватись через виклики та надзвичайні обставини: обмеження продажу сільськогосподарської продукції в часові інтервали; пошкодження логістичної інфраструктури в регіонах де постійні бойові дії; зменшення кількості суб'єктів господарювання що релоковані або повна втрата бізнесу; деструктивний вплив воєнних дій на ринок палива та паливно-мастильних матеріалів; постійні кібератаки та гальмування фінансових розрахунків в Системі електронних платежів; втрата ресурсів через недотримання договірної дисципліни у міжнародній торгівлі [99].

Рис. 2.1. Обсяг виробництва продукції галузі тваринництва сільськогосподарськими підприємствами за 2019-2023 рр., тис. тонн

Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 56]

За 2022-2023 рр. стрімко знизився рівень забезпечення внутрішнього ринку країни основною сільськогосподарською продукцією (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Рівень забезпечення внутрішнього ринку сільськогосподарською продукцією за 2019-2023, %

Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 56]

Через дію воєнного стану рівень забезпечення ринку молочною продукцією зменшився на 4.5%, основна причина – міграція населення до європейських країн та країн світу.

За 2022-2023 рр. сільськогосподарські підприємства зменшили поголів'я ВРХ на 6,0%, корів – на 7,2%, свиней – на 12,6% (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Поголів'я тварин всіх видів в сільськогосподарських підприємствах за 2019-2022 р., млн. голів

Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 56]

У 2022 р. через військові дії втрачено майже 12 млн. га ріллі, з цих причин в державі недоотримано 72,4% сільськогосподарської сировини (рис. 2.4).

Рис. 2.4. Обсяг виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами у 2019-2023 рр., млн. тонн

Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 56]

За 2020-2023 рр. в загальній структурі посівів озимі зернові культури в середньому складали 51%. Під урожай 2022-2023 рр. озимих зернових культур було засіяно на 7% менше площі, ніж в 2021 р. Значна частина площі під зернову групу опинилася за межею фізичної можливості її обробітку (окуповані тери-

торії та території, які знаходяться під обстрілами). Втрати посівів озимих зернових культур сягнути 41% (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Посівна та збиральна площа зернових культур в обробітку сільськогосподарських підприємств та перевезення продукції логістичними центрами України за 2019-2023 рр., тис. га
Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 56]

В 2023 р. ці регіони-лідери вийшли з логістичного ланцюга постачання кукурудзи на європейський ринок (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Частка площі посівів під культури зернової групи між регіонами України в 2022-2023 рр., %
Джерело: побудовано за даними [15; 53-54; 56]

Крім того, з урахуванням низьких ринкових стимулів і високої енергоємності виробництва даної культури у відносно безпечних регіонах України не спостерігалось розширення посівів під цю експортну продукцію, з метою компенсації площ, недоступних для обробітку.

Фінансове забезпечення як основна складова ЗСЕБСП, формується на локальному рівні й залежить від внутрішнього та зовнішнього ринку країни (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Фінансова складова ЗСЕБСП за 2019-2023 рр., %
(в середньому на один регіон без урахування окупованих територій)
Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 56]

Отже, комплекс відповідних заходів з боку держави дозволяє збалансувати ресурсні можливості сільськогосподарських підприємств та частково нейтралізувати фінансові витрати та зменшити загрозу економічної безпеки в періоді невизначеності перспектив подальшої господарської діяльності.

2.2. Діагностика стану стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах викликів та надзвичайних обставин

Діагностичні процедури уособлюють в собі інтеграційну систему попередження викликів та надзвичайних обставин в економічній безпеці сільськогосподарських підприємств в площині використання альтернативних джерел ресурсного забезпечення суб'єктів господарювання.

Діагностика виробничої складової ЗСЕБСП Дніпропетровської області показало, що за 2023 р. в розрізі видової структури галузі рослинництва зберігається тенденція вирощування культур (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Виробництво сільськогосподарської продукції в Дніпропетровській області за 2019-2023 рр., млн. тонн

Джерело: побудовано за даними [15; 50-54; 55]

В 2023 р. із загальної кількості сільськогосподарських підприємств, найбільшу частку земельних ділянок, мають суб'єкти аграрного виробництва з площею (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Групування сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області за площею сільськогосподарських угідь за 2021-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [15; 52-53; 55]

Сучасні негативні зміни в період воєнного стану розвитку сільського господарства країни суттєво вплинули і на показники господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Групування сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області за прибутком в середньому за 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано за даними [15; 52-53; 55]

Незважаючи на загальну тенденцію зростання величини власного капіталу сільськогосподарських підприємств (за 2019-2023 рр. збільшення у 3,76 разів), його частка в структурі джерел фінансування сільськогосподарських підприємств в області, починаючи з 2019 р., не досягає нормативного значення 50% (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Структура джерел фінансування та ефективність використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області за 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [15; 52-53; 55]

Це обумовлено скороченням обсягу доходів, зниження фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності власного капіталу підприємств, а також збільшенням фінансових витрат на проведення інвестиційної діяльності (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Рівень впливу фінансових індикаторів на ЗСЕБСП Дніпровської ОТГ за 2019-2023 р.

Джерело: власні розрахунки

Діагностика індикаторів виробничої складової ЗСЕБСП показала тенденцію зменшення через їх нестабільну рівновагу. Це обумовлено послабленим показників фондів віддачі та рентабельності продажу продукції (рис. 2.13).

**Рис. 2.13. Рівень впливу виробничих індикаторів на ЗСЕБСП
Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр.**

Джерело: власні розрахунки

Зменшення індикаторів кадрової складової ЗСЕБСП всіх досліджуваних підприємств пов'язано із наявністю заборгованості по заробітній платі в періоді воєнного стану (рис. 2.14).

**Рис. 2.14. Рівень впливу кадрових індикаторів на ЗСЕБСП
Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр.**

Джерело: власні розрахунки

Аналогічна негативна тенденція спостерігається за збутової складовою ЗСЕБ зумовлено зниженням конкурентних позицій та втратою частки ринку за межами області (рис. 2.15).

**Рис. 2.15. Рівень впливу збутових індикаторів на ЗСЕБСП
Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр.**

Джерело: власні розрахунки

У структурі витрат на використання інноваційних технологій, енергозберігаючі ресурси складають (рис. 2.16).

**Рис. 2.16. Рівень впливу інвестиційно-інноваційних індикаторів
ЗСЕБСП Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр.**

Джерело: власні розрахунки

Інтегральний індекс стійкості економічної безпеки характеризує достатньо-стійкий індекс економічної безпеки суб'єкта господарювання, враховуючи всі обмеження та надзвичайні обставини воєнного часу (рис. 2.17).

**Рис. 2.17. Інтегральний індекс стійкості ЕБСП Дніпровської ОТГ
в середньому за 2019-2023 рр.**

Джерело: власні розрахунки

Отриманий індекс стійкості економічної безпеки досліджуваних сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ з урахуванням сукупної узгодженості складових представлено на рис. 2.18.

**Рис. 2.18. Оптимальний індекс стійкості економічної безпеки
сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ
з II півріччя 2023 по I півріччя 2024 р.**

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, забезпечення стійкості економічної безпеки в часі за встановленими оптимальними значеннями індексу в досліджуваних сільськогосподарських підприємствах уможливорює трансформацію їхнього рівня сукупного потенціалу та умови досягнення такого стану рівноваги, за якого ідентифікуються фактори екзогенного середовища розвитку.

2.3 Оцінка цільових критеріїв самофінансування та їх вплив на економічну безпеку сільськогосподарських підприємств

Стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ передбачає (рис. 2.19).

Рис. 2.19. Структура оборотних активів у виробничо-фінансовому циклі сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Рис. 2.20. Дебіторська заборгованість сільськогосподарських підприємств Дніпровського ОТГ в середньому за 2019-2023 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Структура оборотних активів за ступенем ліквідності (рис. 2.21) свідчить.

Рис. 2.21. Структура оборотних активів за ступенем ліквідності сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Рис. 2.22. Частка виробничих запасів за напрямом спеціалізації сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ за 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Суттєвий вплив на склад і структуру оборотних активів сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ має показник тривалості їх обороту (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Тривалість обороту оборотних активів сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ в середньому за 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Дослідження свідчать, що для Дніпровської ОТГ характерний відносно високий рівень рентабельності самофінансування (рис. 2.23).

Рис. 2.23. Структура оборотних активів сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ за рівнем рентабельності самофінансування оборотних активів в середньому за 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Згідно даних рис. 2.23 можна зробити висновки.

Рис. 2.24. Граничні межі цільових критеріїв самофінансування та їх впливу на ЗСЕБ в СТОВ «Вікторія» та ТОВ «Союз маркет» Дніпровської ОТГ

Джерело: побудовано за даними [15; 50-53; 55]

Таким чином, проведені дослідження доводять, що ймовірність сконструювати оптимальні умови ЗСЕБ має місце в СТОВ «Вікторія» та ТОВ «Союз маркет» Дніпровського ОТГ шляхом раціонального та ефективного використання факторів самофінансування зі нормативними критеріями з метою відновлення виробничого процесу, враховуючи фінансові можливості підприємств.

Висновки до розділу 2

1. Визначено, в Україні під урожай 2022-2023 рр. озимих зернових культур було засіяно. В 2023 р. ці регіони-лідери вийшли з логістичного ланцюга постачання кукурудзи на європейський ринок.

2. Діагностика виробничої складової економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області показало, що за 2023 р. в розрізі видової структури в галузі рослинництва зберігається тенденція вирощування зернових та зернобобових культур відповідно.

3. В 2023 р. із загальної кількості сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області, найбільшу частку земельних ділянок мають суб'єкти аграрного виробництва. Ці зміни призвели до укрупнення територіях тих сільських ОТГ області, які не постраждали від обстрілів та руйнації.

4. Сучасні негативні зміни в період воєнного стану розвитку сільського господарства країни суттєво вплинули і на показники господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області.

Незважаючи на загальну тенденцію зростання величини власного капіталу сільськогосподарських підприємств (за 2019-2023 рр. збільшення у 3,76 разів), його частка в структурі джерел фінансування сільськогосподарських підприємств в області, починаючи з 2019 р., не досягає нормативного значення 50%.

5. Проведена діагностику стану економічної безпеки в підприємствах Дніпровської ОТГ підтверджує наявність змін в їх фінансовій складовій.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1 Стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів

У сучасних надскладних умовах війни на території України питання забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств стає все більш гостріше не лише на рівні нашої країни, її регіонів, а й на європейському рівні. Наша країна вже тривалий час позиціонується на європейському ринку як гарант продовольчої безпеки завдяки потужним обсягам експорту культур зернової групи та іншої сільськогосподарської продукції. Підтвердженням цього є те, що «у 2021 р. Україна увійшла до складу Комітету зі всесвітньої продовольчої безпеки ООН, який підпорядковується Генеральній Асамблеї ООН через економічну і соціальну Раду ООН і конференції Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО)» [64; 99].

Захисний підхід ЗСЕБСП на засадах євроінтеграційних процесів, особливо в умовах високих викликів повоєнного відновлення, доповнюється декількома стратегіями розвитку та передбачає послідовність етапів її здійснення, які наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Формування етапів стратегії ЗСЕБСП на засадах євроінтеграційних процесів

Джерело: власна розробка

На рис. 3.2 представлено вектори реалізації Стратегії ЗСЕБСП на засадах євроінтеграційних процесів за діловим (бізнес-напрям) та функціональним (ресурсний) рівнями стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Рис. 3.2. Реалізації стратегії ЗСЕБСП на засадах євроінтеграційних процесів

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3.1

Взаємозв'язок інтересів сільськогосподарських підприємств та інститутів сільського господарства й європейського партнерства за рівнями реалізації стратегії забезпечення стійкості економічної безпеки

Джерело: власні дослідження

3.2 Удосконалення макроекономічного підходу до діагностики критеріїв забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на засадах євроінтеграційних процесів

Сучасні умови господарської діяльності сільськогосподарських підприємств вимагають постійного покращення фінансового стану, підвищення рівня прибутковості, що відбувається в умовах загострення конкурентної боротьби під впливом євроінтеграційних процесів. Для переважної більшості сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ Дніпропетровської області властивий низькостійкий та середньостійкий індекс економічної безпеки.

Запропоновано удосконалити макроекономічний підхід до діагностики критеріїв ЗСЕБСП.

Рис. 3.3. Реалізація інструментарію діагностики критеріїв ЗСЕБСП в Дніпровській ОТГ Дніпропетровської області за галузевим напрямом в інтегрованій системі взаємодії України та ЄС

Джерело: власна розробка

Таблиця 3.2

Інструменти діагностики та керування процесом господарської діяльності сільськогосподарських підприємств із дотриманням вектора цифрових інноваційних технологій в агропродовольчому секторі

Джерело: складено та удосконалено за даними [75; 83; 86]

Таблиця 3.3

Шкала оцінки індексу стійкості економічної безпеки за умови покращення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств (враховуючи цифрові інноваційні технології експортного виробництва)

Джерело: удосконалено за даними [84]

Такі процеси в країні (регіоні), на нашу думку, можуть бути спрямовані на жорстку, помірну та м'яку покращення господарської діяльності досліджуваних суб'єктів за діючої структури показників (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Покращення господарської діяльності та забезпечення стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

Джерело: удосконалено за даними [78; 83; 86]

Рис. 3.4. Зона ЗСЕБСП в Дніпровській ОТГ за умови експорту продукції та дотримання умов цифрових інноваційних технологій в 2023р.

Джерело: удосконалено за даними [7]

На рис. 3.4 зафіксовано зону стійкості економічної безпеки підприємств.

Рис. 3.5. Розширення зони ЗСЕБСП Дніпровської ОТГ за умови знаття обмежень на поріг експорту продукції галузі рослинництва та дотримання умов цифрових інноваційних технологій в середньому на 2024-2025 рр.

Джерело: удосконалено за даними [7]

Рис. 3.6. Прогнозні індикатори рівня рентабельності експортного виробництва сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ в середньому на 2024-2025 рр., %

Джерело: власні розрахунки

Рис. 3.7. Прогнозний індекс стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ на європейському ринку за умови зняття обмежень ЄС на пороговий обсяг експортного виробництва в середньому на 2024-2025 рр., %

Джерело: власні розрахунки

Отже, за таких обставин сільськогосподарські підприємства Дніпровської ОТГ матимуть можливість прискорити прибутковість експорту продукції галузі рослинництва в прогностичному періоді та утримувати позиції за рівнем виробничо-ресурсних, збутових та фінансових переваг в європейському середовищі з невеликим дефіцитом доданої вартості у порівнянні зі реальним станом загроз та викликами в національному середовищі.

Висновки до розділу 3

1. Запропоновано стратегію ЗСЕБСП на засадах євроінтеграційних процесів, яка адаптована до повоєнних змін економічного розвитку суб'єктів господарювання.
2. Запропоновано основні напрями стратегії ЗСЕБСП у межах європейського співробітництва та партнерства.

3. Удосконалено макроекономічний підхід до діагностики критеріїв ЗСЕБСП на засадах євроінтеграційних процесів.

4. Представлено узагальнюючу оцінку індексу стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств ОТГ.

5. Переорієнтація сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ на збільшення оптимального обсягу експортного виробництва.

6. Прогнозний індекси стійкості економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Дніпровської ОТГ на європейському ринку за умови зняття обмежень.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко Л.П., Бебешко Д.В. Стратегічні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства. Problems of a systemic approach to the economy. 2009. № 10(2). URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/EPsAE/article/view/4403>
2. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки. Харків: Видавництво Національного університету внутр. справ, 2003. 236 с.
3. Безбожний В. Л. Вибір способу забезпечення соціально-економічної безпеки великих промислових підприємств: дис. канд. екон. наук... 08.00.04. СХУ ім. В. Даля МОН України. Луганськ, 2009. 189 с.
4. Господарський кодекс України 16 січня 2003 року № 436-IV.
5. Валуєв Б.І. Концепція економічної безпеки підприємства. Праці Одеського політехнічного університету. 2004. Т. 3. С. 27-31.
6. Васильців Т. Г., Пасічник М. Б. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.10. С.128-135.
7. Васильченко О. О. Мікроекономічний підхід до діагностики економічної безпеки підприємства. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2024. № 4(53). С. 16-25.
8. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навч. посіб. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.
9. Глушко О. В., Гришова І. Ю., Щербата М. Ю. Визначення рівня економічної стійкості підприємств на основі показників ефективності. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 155 (11-12). С. 82-86.
10. Горелов, Д. О., Большенко, С. Ф. (2010). Стратегія підприємства. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2010. 133 с. URL: <https://buklib.net/books/36570/>
11. Грещак М.Г., Колот В.М., Наливайко А.П. Економіка підприємства; за заг. ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2000. 528 с.
12. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства. К.: Центр учбової літератури, 2008. 240 с.

13. Заплатинський В.М. Логіко-детермінантні підходи до розуміння поняття «Безпека». Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2012. Вип. 5. С. 90-98. 336 с.
14. Захаров О.І. Стратегія економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2012. Вип. 2. С. 272–282.
15. Збірник «Сільське господарство Дніпропетровської області» за 2022 рік». URL: http://www.dneprstat.gov.ua/news/index_gp_23.htm
16. Зовнішня торгівля України товарами у I півріччі 2024 р. (2024). Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2024/08/17.pdf>
17. Іванюта Т. М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
18. Ілляшенко О.В. Механізм системи економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: Мачулін, 2016, 504 с.
19. Кириченко О. А., Сідак В. С. та ін. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: Монографія. К.: Університет «Крок». 2008. 403 с.
20. Кириченко О. А. Деякі критерії оцінки економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 23. С. 22–24.
21. Кобилянська О.М. Ризик як економічна категорія та його особливості в аграрному виробництві. *Економіка АПК*. 2008. № 1. С.140-145.
22. Коваленко К. В., Купріянов С. В. Економічна безпека аграрних підприємств: суть і проблеми забезпечення в сучасних умовах господарювання: монографія. Донецьк: СПД 2010. 210 с.
23. Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства. *Економіка України*. 2005. № 10. С. 48-56.
24. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування. *Теорія та практика управління у трансформаційний період*. 2001. Т. 3. С. 3-7.

25. Козаченко Г. В., Понамарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія, К.: Лібра, 2003. 280 с.
26. Козловський С. В., Жураківський Є.С. Теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «економічна безпека» та складових економічної безпеки України. *Економіка та держава*. 2015. № 6. С. 37–42.
27. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 4. С. 41-45.
28. Корчевська Л.О. Система напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник Донецького національного університету*. 2010. Вип. 2, Т.1. С. 184–191.
29. Корчевська Л.О., Жосан Г.В. Методологічні питання економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. 29. С. 108–110.
30. Козаченко Г. В., Понамарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ: Лібра, 2003. 280 с.
31. Корчевська Л. О. Система принципів забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 44-49.
32. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2013. 456 с.
33. Кравчук О. Я., Кравчук П. Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2008. 256 с.
34. Краус Н. М. Соціальна безпека на різних рівнях економічної агрегації. *Економіка і регіон*. 2013. № 5. С. 189-193.
35. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01; Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. К., 2004. 18 с.
36. Купріна Н.М. Трансформація діяльності сільськогосподарських підприємств в контексті стабілізації агропромислового виробництва та забезпечення розвитку суб'єктів національної економіки України. *Економіка харчової промисловості*. 2023. № 15(3). С. 39-47.

37. Левковець Н. П. Критерії економічної безпеки підприємства. *Вісник Національного транспортного університету*. 2008. Вип. 17. Ч. 1. С. 370-373.
38. Левковець Н. П. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. 2008. Вип. 5. С. 333-336.
39. Лясота А. Є. Механізми реалізації демократичних принципів у політичній системі України: проблема національної безпеки в умовах євроінтеграції. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія*. 2010. Т. 18. № 20(2). С. 189.
40. Ляшенко О. М. Ефективність управління діяльністю як ендогенне поле забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. Зб. наук. Праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2007. Вип. 18(І). С. 195–200.
41. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ: Основи, 2017. 256 с.
42. Мігус І. П., Лаптев С. М. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик» при діагностиці економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. URL: www.economy.nayka.com.ua/
43. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Львів, 2011. 380 с.
44. Нижник Н. Р., Мосов С. П. Теоретичні аспекти державного управління: монографія. Чернівці: Технодрук, 2011. 248 с.
45. Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. К.: Правова єдність. 2009. 544 с.
46. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». Указ Президента України № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
47. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». Указ Президента України 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

ДОДАТКИ